

KIBER MAKON KIBER XAVFSIZLIK KIBERZO'RAVONLIK (CYBERBALLING) TUSHUNCHALARINING MOHIYATI

Berdiyeva Gulnoza

Shahrisabz davlat pedagogika instituti
Informatika va uni o'qitish metodikasi kafedrası O'qituvchi

Asqarova Ra'no

Talaba

Hasanova Gulsevar

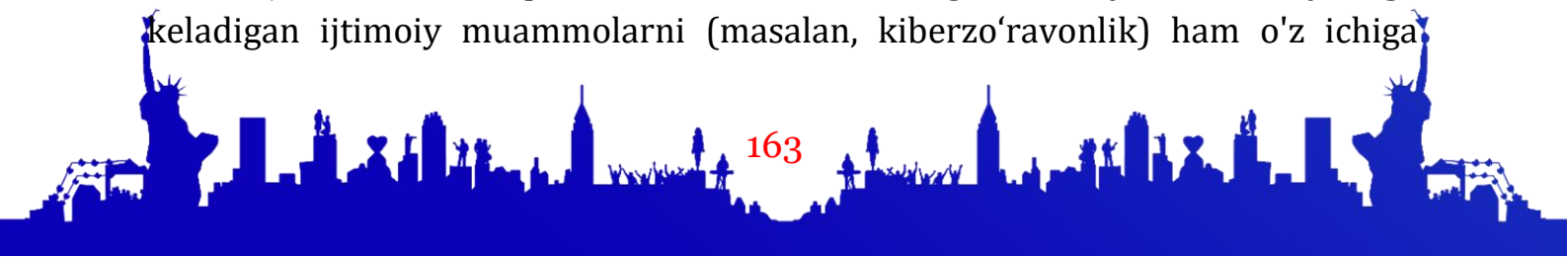
Shahrisabz davlat pedagogika instituti,
Biologiya yo'nalishi 2-bosqich talabasi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.14545705>

Annotatsiya: Maqolada media savodxonlik bo'yicha insonlarda immunitit hosil qilish, keber hujum va makonlardan himoyalaniş keber xavfsizlik choralarini ko'rish haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: Keber hujum, immunitit, keber makon, kiberzo'ravonlik, internet.

Mediadan — bu axborot va kommunikatsiya vositalarini (matbuot, radio, televidenie, internet va boshqalar) ishlatish jarayoni. Media, jamiyatlardagi fikrlar, g'oyalar va ma'lumotlarni tarqatish uchun xizmat qiladi. U ijtimoiy, siyosiy va madaniy jarayonlarga ta'sir ko'rsatib, odamlar o'rtasida axborot almashinuvi amalga oshiradi. Media ta'siri katta bo'lib, odamlarning qarashlari, yondashuvlari va harakatlariga sezilarli darajada ta'sir qiladi. Media vositalaridan foydalanganda axborot tezda keng miqyosda tarqaladi, bu esa ijtimoiy tarmoqlarda munozaralar, yangiliklar va ma'lumotlarning ommaviy tarqatilishini anglatadi. Bugungi kunda ijtimoiy media platformalari (Facebook, Instagram, Twitter va boshqalar) orqali odamlar fikrlarini o'rtoqlashish, yangi ma'lumotlar olish va dunyodagi voqealarni tezkorlik bilan kuzatish imkoniyatiga ega.

Kiber makon — bu internet va boshqa raqamli texnologiyalar yordamida yaratilgan virtual makon. Internet, ijtimoiy tarmoqlar, forumlar, onlayn o'yinlar va boshqa onlayn platformalar kiber makonning bir qismi hisoblanadi. Bu makonda odamlar o'zaro muloqot qilishadi, ma'lumotlarni almashadilar, ish yuritadilar va turli xil onlayn faoliyatlar bilan shug'ullanadilar. Kiber makonning ijobiy tomoni shundaki, u global darajada odamlar o'rtasida tez va samarali aloqalarni amalga oshirish imkoniyatini yaratadi. Ammo, u bilan bog'liq xavf-xatarlar ham mavjud: onlayn firibgarlik, shaxsiy ma'lumotlarning o'g'irlanishi, kiberhujumlar va boshqalar. Kiber makon shuningdek, onlayn muhitda yuzaga keladigan ijtimoiy muammolarni (masalan, kiberzo'ravonlik) ham o'z ichiga

oladi. Kiber xavfsizlik bu onlayn tizimlar, kompyuter tarmoqlari, dasturlar va ma'lumotlarni himoya qilishni o'rganish.

Kiber xavfsizlikning maqsadi — internet orqali sodir bo'lishi mumkin bo'lgan zararli hujumlar va kiberhujumlardan himoya qilish, shaxsiy va korporativ ma'lumotlarni o'g'irlashdan saqlanish, tizimlar va tarmoqlarni zararli dasturlardan (masalan, viruslar, troyanlar, ransomware) himoya qilishdan iborat. Kiber xavfsizlikka kriptografiya, xavfsiz tarmoq protokollari, antivirus dasturlari, xavfsizlik devorlari (firewall) va boshqa himoya vositalari kiradi. Kiberhujumlar va xakerlik, masalan, tizimga kirish, shaxsiy ma'lumotlarni o'g'irlash, zararli dasturlarni tarqatish yoki tarmoqni halokatga uchratish kabi xatti-harakatlarni o'z ichiga oladi. Kiber xavfsizlikning boshqa jihatlari — internetda shaxsiy ma'lumotlarning maxfiyligini saqlash, onlayn tranzaksiyalarni xavfsiz amalga oshirish, shuningdek, davlat va biznes sektorlarining onlayn infratuzilmasini himoya qilishdir. Kiber xavfsizlik sohasida ishlash, xususan, kiberhujumlar va phishing (maxfiy ma'lumotlarni o'g'irlashga qaratilgan hujumlar) xavfini kamaytirish uchun mutaxassislar tomonidan doimiy ravishda yangi texnologiyalar va chora-tadbirlar ishlab chiqiladi. Kiberzo'ravonlik (cyberbullying) — bu internet orqali odamga nisbatan ruhiy va hissiy zarar etkazishga qaratilgan xatti-harakatlardir. Kiberzo'ravonlikda odamlar bir-birlarini haqoratlash, tahdid qilish, yolg'on ma'lumotlar tarqatish, ijtimoiy tarmoqlarda doimiy ravishda zo'ravonlik yoki haqoratli xabarlar yuborish, shaxsiy ma'lumotlarni oshkor qilish yoki odamni ijtimoiy muhitdan chetlatish kabi amallarni amalga oshiradilar. Kiberzo'ravonlik ko'pincha yoshlar o'rtasida keng tarqalgan bo'lib, uning oqibatlarini ruhiy salomatlikka jiddiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Kiberzo'ravonlikning afzalligi shundaki, u an'anaviy zo'ravonlikka qaraganda ko'proq anonimlikni ta'minlaydi, bu esa odamni o'z harakatlarini yashirishga imkon beradi.

Xulosa: Kiberzo'ravonlikning oldini olish uchun ta'lim, onlayn xavfsizlik va ijtimoiy tarmoqlarda etika asoslarini tushuntirish muhimdir. Shuningdek, kiberzo'ravonlikka qarshi huquqiy choralar ko'rish, huquqiy va ijtimoiy platformalar orqali zarar ko'rganlarni qo'llab-quvvatlash zarur.

Ushbu tushunchalar o'rtasidagi bog'liqlik:

1. Mediadan kiber makonga: Media orqali tarqatiladigan axborotlar kiber makonda tezda tarqaladi va odamlarning fikrlarini shakllantiradi. Media onlayn platformalarda, masalan, ijtimoiy tarmoqlarda faoliyat yuritishda muhim rol o'ynaydi. 2. Kiber makon va kiber xavfsizlik: Kiber makonning xavfsizligini ta'minlash uchun kiber xavfsizlik choralari muhimdir. Onlayn muhitda faoliyat

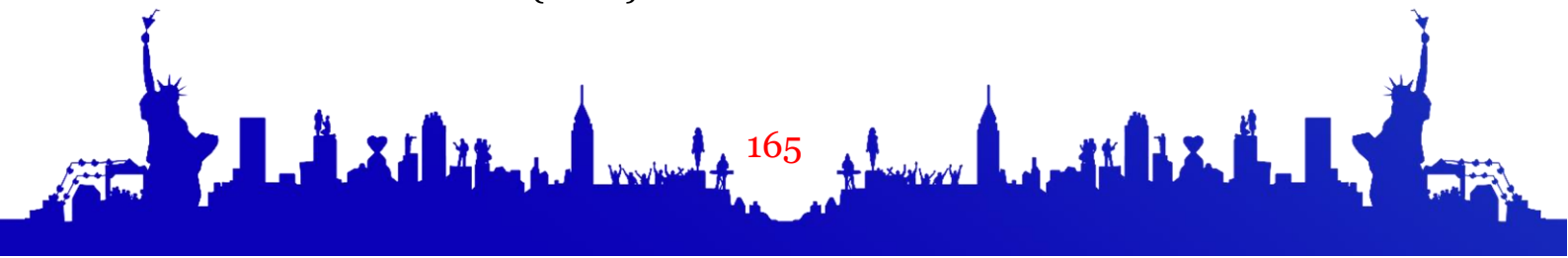

ko'rsatayotganda, foydalanuvchilarni himoya qilish, ularning ma'lumotlarini xavfsiz saqlash va tizimlarni zararli hujumlardan saqlash kiber xavfsizlikning asosiy maqsadidir. 3. Kiber xavfsizlik va kiberzo'ravonlik: Kiberzo'ravonlikdan himoya qilishda kiber xavfsizlik muhim o'rin tutadi. Kiberzo'ravonlikka qarshi kurashishda, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, xavfsiz onlayn muhitni yaratish va onlayn huquqni ta'minlash zarur.

Bu tushunchalar jamiyatda axborot va kommunikatsiya texnologiyalarining ijobiy va salbiy ta'sirini nazorat qilish, himoya qilish va boshqarish uchun zaruriy bilimlarni o'z ichiga oladi. Ularning o'zaro bog'liqligi, onlayn xavfsizlik, axborot tarqatish va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish sohalaridagi dolzarb masalalarga to'g'ri yondashuvni talab qiladi.

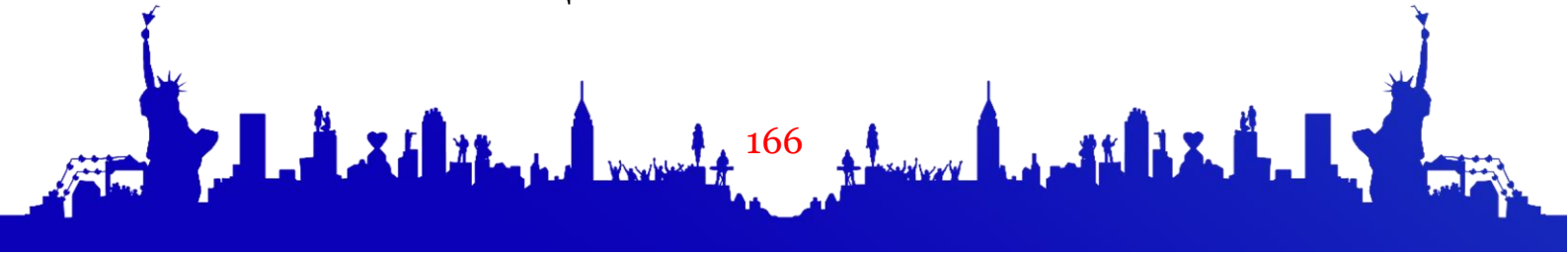
Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Qodirov, F. "OPTIMIZATION OF TELECOMMUNICATIONS POWER SUPPLY SYSTEMS BASED ON RELIABILITY CRITERIA." Science and innovation 2.A12 (2023): 15-20.
2. F Qodirov. Aholiga tibbiy xizmatlar ko'rsatishning rivojlanishini iqtisodiy-matematik modellash. Scienceweb academic papers collection . 2023/1/1.
3. F Qodirov. Zamonaviy to'lov tizimlari tahlili va elektron pul birliklari. Scienceweb academic papers collection. 2023/1/1.
4. Farrux Qodirov. Zamonaviy trenajyor va simulyatsiya qiluvchi dasturlarning hozirgi kundagi ahamiyati. Scienceweb academic papers collection. 2023/1/1
5. Farrux Qodirov. BUSINESS INNOVATION MODEL OF INCOME AND COSTS FROM THE PROVISION OF MEDICAL SERVICES TO THE POPULATION. Scienceweb academic papers collection. 2023/1/1
6. Farrux Qodirov. ECONOMIC-MATHEMATICAL MODELING OF THE DEVELOPMENT OF THE PROVISION OF MEDICAL SERVICES TO THE POPULATION. Scienceweb academic papers collection. 2023/1/1
7. Farrux Qodirov. THE PLACE OF ECONOMETRICAL MODELING OF HEALTHCARE QUALITY IMPROVEMENT IN THE DIGITAL ECONOMY. Scienceweb academic papers collection. 2023/1/1
8. Farrux Qodirov. DEVELOPMENT OF SCIENTIFIC AND TECHNOLOGICAL SYSTEM OF MANAGEMENT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES. Scienceweb academic papers collection. 2023/1/1
9. Ergash o'g'li, Qodirov Farrux. "CREATION OF ELECTRONIC MEDICAL BASE WITH THE HELP OF SOFTWARE PACKAGES FOR MEDICAL SERVICES IN THE REGIONS." Conferencea (2022): 128-130.

10. Ergash o'g'li, Qodirov Farrux. "IMPORTANCE OF KASH-HEALTH WEB PORTAL IN THE DEVELOPMENT OF MEDICAL SERVICES IN THE REGIONS." Conferencea (2022): 80-83.
11. Qodirov, Farrux. "THE ROLE OF ICT IN THE DEVELOPMENT OF HEALTH SERVICES." RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONIGA AXBOROT TEXNOLOGIYALARINI JORIY ETISHDA MA'LUMOTLARNI HIMOYALASH MUAMMOLARI VA YECHIMLARI RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ANJUMANI MA'RUZALAR TO'PLAMI (2022).
12. Фаррух Қодиров. Аҳолига хизмат кўрсатиш соҳасининг моделлаштиришни тизимли имитация қилиш. Biznes-Эксперт. Том 173. Номер №5. Страницы 102-106. Дата публикации 2022.
13. Farrux, Qodirov. "Foreign experience in the development of medical services to the population." Хоразм Маъмун академияси (2022).
14. ҚОДИРОВ, Фаррух. "АҲОЛИГА СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ ХИЗМАТЛАРИ КЎРСАТИШНИНГ ИЖТИМОИЙ-ИҚТИСОДИЙ РИВОЖЛАНИШИ ТАҲЛИЛИ." AGRO ILM (2022).
15. Qodirov, Farrux. "VEKTOR VA SKALYAR MAYDONLAR. GRADIYENT VA YO'NALISH BO'YICHA NOSILA. DIVERGENSIYA VA ROTOR. SATH CHIZIQLARI. GRADIYENT MAYDONLAR. OQIMLAR." Analytical Journal of Education and Development (2022).
16. Qodirov, Farrux. "FURYE QATORI FUNKSIYALARNI FURYE QATORIGA YOYISH." МАТЕМАТИК ФИЗИКА ВА МАТЕМАТИК МОДЕЛЛАШТИРИШНИНГ ЗАМОНАВИЙ МУАММОЛАРИ Халқаро илмий-амалий анжуман материаллари тўплами (2021).
17. Qodirov, Farrux. "MASOFAVIY TA'LIMDA MOODLE. TUITKF. UZ PLATFORMASINING O'RNİ VA АНАМИЯТИ." ИЖТИМОИЙ СОҲАЛАРНИ РАҚАМЛАШТИРИШДА ИННОВАЦИОН ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИНГ ЎРНИ ВА АҲАМИЯТИ РЕСПУБЛИКА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ АНЖУМАНИ МАЪРУЗАЛАР Тўплами (2020).
18. Qodirov, Farrux. "RASPBERRY PI QURILMASINING TEXNIK XUSUSIYATLARI VA UNING IMKONIYATLARI." ИЖТИМОИЙ СОҲАЛАРНИ РАҚАМЛАШТИРИШДА ИННОВАЦИОН ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИНГ ЎРНИ ВА АҲАМИЯТИ РЕСПУБЛИКА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ АНЖУМАНИ МАЪРУЗАЛАР Тўплами (2020).
19. Qodirov, Farrux. "PROTECTING WEBSITES FROM VARIOUS ATTACKS." АХБОРОТ-КОММУНИКАЦИЯ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ

ШАРОИТИДА ИННОВАЦИЯЛАР мавзусидаги Республика илмий-амалий анжуман МАЪРУЗАЛАР ТУПЛАМИ (2019).

20. Кодиров, Ф. "PROTSESS RAZRABOTKI IGROVOGO DVIJKA UNITY."
Scienceweb academic papers collection (2019).

